

DARSLARDA MULTIMEDIA VOSITALARIDAN FOYDALANISH

Qoraqalpog‘iston Respublikasi To‘rtko‘l tumani MMTBga qarashli

16-maktab, boshlang‘ich ta’lim o‘qituvchisi

Abdullaeva Go‘zal Bahromovna

Annotatsiya: Dars jarayonida multimedia vositalaridan foydalanish zamonaviy ta’lim tizimining eng muhim tamoyillaridan biriga aylandi. Axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan bir paytda, o‘qitish jarayoni ham ushbu o‘zgarishlarga moslashishni talab qilmoqda. O‘quvchilar va talabalarning yangi avlodi kundalik hayotlarida elektron qurilmalar, internet va boshqa raqamli manbalarni faol qo‘llashmoqda. Bu holat ta’limda ham yangi usullardan, xususan, multimedia vositalaridan keng foydalanishni taqozo etmoqda. Multimedia vositalari deganda, matn, audio, video, rangtasvir, animatsiya va interaktiv elementlarni o‘zida mujassamlashtirgan texnologiyalar majmui tushuniladi. Ular o‘quv materialini ko‘rgazmali, samarali hamda oson o‘zlashtiriladigan qilib taqdim etish imkonini beradi.

Kalit so‘zlar: multimedia vositalari, dars jarayoni, innovatsion ta’lim texnologiyalari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, zamonaviy pedagogika, raqamli savodxonlik, ta’lim sifati.

Dars jarayonida multimedia vositalaridan foydalanish eng avvalo ta’lim sifati va o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirishga xizmat qiladi. An’anaviy ta’lim shakllari ko‘plab hollarda o‘quvchilar uchun zerikarli yoki murakkab tuyulishi mumkin. Ammo multimedia vositalari yordamida taqdim etilgan material o‘quvchilar bilimini ko‘rgazmali ravishda mustahkamlashga yordam beradi. Ayniqsa, tushunilishi murakkab bo‘lgan mavzularni yoritishda multimedia texnologiyalari ta’lim jarayonining eng muhim komponentiga aylanadi. O‘qituvchiga darsni rejalashtirish va o‘quvchilar uchun maqbul muhit yaratish

imkonini beradi. Shu orqali dars mazmuni boyiydi, o'quvchilarning qiziqishi ortadi va o'quv jarayoni yanada interaktiv tus oladi. Multimedia vositalaridan foydalanish orqali darsda axborotlarni turli kanallardan qabul qilish imkoniyati yaratiladi. Til va fanlarning har birida, zamonaviy texnologiyalar yordamida axborotni vizual, eshitish yoki harakat orqali o'zlashtirish mumkin bo'ladi. Bu esa har bir o'quvchining individual xususiyatlariga mos o'qitish imkonini beradi. O'qituvchi ham zamonaviy texnologiyalarni o'zlashtirgan holda, o'quvchilarga bir xil mazmunda, lekin turli formatda bilimlarni yetkazib bera oladi. Kundalik dars jarayonida multimediadan foydalanish axborot yetkazishga tezlik, aniq va ravon izoh berish, o'quvchilarning e'tiborini to'liq dars mazmuniga yo'naltirishga yordam beradi. Xuddi shu jihatlarning barchasi o'quvchilarning ta'lim jarayoniga yanada ko'proq jalb qilinishini ta'minlaydi [1].

O'zbekistonning zamonaviy maktab va oliy ta'lim muassasalarida ham multimedia vositalaridan foydalanish tobora kengayib bormoqda. Bu vositalar orasida elektron darsliklar, o'quv filmlari, slaydlar, interaktiv doskalar, audiomateriallar, test dasturlari va boshqa ko'rgazmali-ma'lumotli resurslar keng qo'llaniladi. Ularni to'g'ri tanlash va dars jarayoniga maqsadli kiritish o'qituvchining malakasi va pedagogik mahoratiga bog'liq. Shu sababli o'qituvchilarning kasb malakasini doimiy oshirib borish, zamonaviy texnologiyalardan foydalanishda zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi muhim ahamiyatga ega. Uzoq muddatli istiqbolda — har bir o'quvchidan bilim olish, amaliyotda qo'llash va ijodiy fikrlash talab etilayotgan paytda, ta'limda multimedia texnologiyalaridan foydalanishning samaradorligi yanada ko'proq e'tiborni jalb etmoqda. Multimedia vositalaridan foydalanishda o'qituvchining metodik yondashuvi ham muhim ahamiyatga ega. Darsni rejalashtirishda multimedia vositalarining qanday va qachon ishlatilishini aniq belgilash, o'qituvchiga darsning mazmunini samarali yetkazish va o'quvchilarning mustaqil ishlash malakalarini rivojlantirish imkonini beradi. Odatda, multimedia vositalari

yordamida yangi mavzuni tushuntirish, mavzuni mustahkamlash, bilimlarni oshirish, darsning turli bosqichlarida pedagogik vazifalarni hal etish mumkin. Multimedia texnologiyalarini o'rganishda va ulardan samarali foydalanishda axborot kommunikatsiya texnologiyalari sohasidagi yangiliklardan ham muntazam xabardor bo'lish, tajriba almashish va doimiy o'z ustida ishlash lozim. Raqamli asrda bolalarning axborot qabul qilish ehtiyoji ham farq qilmoqda. Ular ko'proq ko'rgazmali, eshitish yoki interaktiv shakldagi ma'lumotlarni qabul qilishga moyil. Shu sababdan zamonaviy maktab darslarida bunday materiallarning ulushi ortib bormoqda. Multimedia vositalari o'quvchilarning bilim darajasidan qat'i nazar, ularni ta'lim jarayoniga ham faol, ham passiv tarzda jalb qilish imkoniyati beradi. Masalan, tinglab eshitish, ko'rib idrok etish, ko'rsatmalarga amal qilish, ma'lumotni qayta ishlash va o'zlashtirish kabi imkoniyatlar yuzaga keladi. Bu jarayonlarning barchasi keyinchalik mustaqil o'rganish, tahlil qilish, xulosa chiqarish va ijodkorlik faoliyati uchun muhim poydevordir [2].

Multimedia vositalarini dars jarayonida tadbiq etish nafaqat o'quv materialining o'zlashtirilish tezligini, balki sifat jihatidan barqarorligini ham oshiradi. O'qituvchi didaktik materiallarni multimedia yordamida taqdim etar ekan, ma'lumotlarning diqqat markazidan chetda qolib ketishi ehtimoli past bo'ladi. Chunki talaba yoki o'quvchi ushbu vositalar orqali bilimlarni nafaqat eshitadi yoki o'qiydi, balki ko'radi, harakat qilib ishtirok etadi va bilimlarni mustahkamlash imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa o'z navbatida o'qitish samaradorligini ancha oshiradi. Bugungi kunda ta'lim jarayonini multimediatsiz tasavvur qilish qiyin. Ushbu vositalar yordamida o'qituvchi dars jarayoniga yoki mustaqil ish shakliga yangicha ruh va ijodiy nafas olib kirishi mumkin. Ba'zi hollarda, o'qituvchi uchun multimedia vositalari pedagogik faoliyatini tashkil etuvchi asosiy omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu jihatdan ham multimedia vositalarining mavjud ta'lim dasturiga integratsiyasi ustuvor vazifa bo'lib qoldi. O'quvchilarning yangi bilimlarni qabul qilish va ularni mustahkamlashda multimedia yondashuvi orqali eng

zamonaviy uslublardan foydalaniladi. Hozirgi ta'lim tizimi uchun raqamli savodxonlik va axborot madaniyatini shakllantirish ham asosiy vazifaga aylandi. Multimedia vositalari yordamida o'qituvchi nafaqat ma'lumotni taqdim etadi, balki uni qayta ishlash, tahlil qilish, xulosa chiqarish, mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini ham shakllantiradi. Bu holat o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni, murakkab hayotiy masalalarni mustaqil hal qilishni rivojlantiradi. Natijada, zamonaviy raqamli jamiyat uchun lozim bo'lgan barkamol, tafakkurli va ijodiy inson yetishib chiqadi [3].

Ta'lim tizimida multimedia vositalarining roli to'xtovsiz evolyutsiyaga uchrab bormoqda. Shu o'rinda, innovatsion texnologiyalar orqali dars mazmuni oson idrok etilishi va yodda qolish tezligi yuqori bo'ladi. Chunki inson idrokida turli xil axborot turlari bir-birini to'ldirib, bilimlarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Vizual, audio va interaktiv vositalarning uyg'unligi ta'lim jarayonini samarali shakllantirish imkoniyatini yaratadi. Yana bir muhim omil — zamonaviy o'quvchilarni mustaqillik, mas'uliyat va innovatsion ijodkorlikka undash imkoniyatidir. Ular multimedia vositalaridan foydalangan holda darsdan tashqari paytda ham o'z-o'zini rivojlantirish, mustaqil o'rganish va bilimni chuqur o'zlashtirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Yangi o'qitish texnologiyalari ta'lim muassasalari oldiga yangi-yangi vazifalarni qo'yimoqda. Ayniqsa, darsni interaktiv tashkil qilish va har bir o'quvchining ta'lim jarayoniga faol jalb qilinishini ta'minlash bugungi kun pedagogining eng muhim vazifalaridan biridir. Shuning uchun ham multimedia vositalaridan foydalanish faqat o'qitish samaradorligini oshiribgina qolmay, balki ta'lim oluvchilarning bilim olishdagi hohish va motivatsiyasini mustahkamlaydi. O'z-o'zini rivojlantirish, nazariy va amaliy bilimlarni uyg'unlashtirish, zamonaviy kasb va hayot uchun muhim kompetensiyalarni shakllantirish imkoniyatini kengaytiradi. Dars jarayonida multimedia vositalaridan foydalanish yana bir ijobiy jihati — zamonaviy mehnat bozorida raqobatbardosh bo'lish uchun lozim bo'lgan ko'nikmalarni rivojlantiradi. Bugungi davr axborotlarni tez, aniq va kerakli formatda

taqdim etishni tafakkur va xotirada saqlab qolishni talab qiladi. O'quvchilar va talabalar multimedia vositalaridan foydalanib, bilim olishni zamonaviy axborot manbalari orqali amalga oshira oladi. Bu esa zamon talablariga mos keladigan tarkibiy komponentlarni mustahkamlash imkonini beradi. Shu o'rinda, ta'lim muassasalari moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, zamonaviy multimedia vositalarini keng joriy qilish va ular yordamida o'qituvchilar hamda o'quvchilarning axborot-madaniyatini yuksaltirish asosiy vazifa bo'lib qolmoqda. Ilmiy-nazariy va amaliy yondashuv multimedia vositalaridan foydalanishda muhim o'rin tutadi. O'qituvchilar doimiy ravishda o'z bilim va ko'nikmalarini yangilab borishlari, fan va texnologiya sohasidagi so'nggi yutuqlar bilan tanish bo'lishlari zarur. Bu orqali ta'lim tizimi doimiy ravishda yangilab boriladi, innovatsion imkoniyatlarni kengaytiradi va ta'lim sifati oshadi [4].

Ta'lim jarayonida multimedia vositalari yordamida bilimlarni mustahkamlash va o'zlashtirish jarayoni an'anaviy yondashuvga nisbatan ancha samaralidir. O'quvchilar mustaqil o'rganish usullarini zamonaviy axborot manbalari yordamida rivojlantiradi, o'z imkoniyatlarini to'liq namoyon qiladi va natijada chuqur bilimlarga ega bo'ladi. Texnologiyalarning rivoji dars jarayonida kreativ va innovatsion yondashuvlarni talab qilmoqda. Shu sababli ta'limda multimedia vositalaridan foydalanish bugungi zamon talabi, pedagogik innovatsiyaning eng ilg'or yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Darslarda multimedia vositalaridan foydalanish o'quvchilar va talabalarning bilim olishini faqat yengillashtiribgina qo'ymasdan, ularni zamonaviy kasb va ijtimoiy hayot uchun tayyorlaydi. O'quvchi mustaqil ishlaydi, axborotni izlaydi, tahlil qiladi va uni hayotga tadbiq etadi. Darslarda multimedia vositalarining imkoniyatlari yordamida o'qituvchilar darslarni yoqimli va samarali o'tkazadi, o'quvchilar esa bilimlaridan amalda foydalanadi. Natijada, nafaqat ta'lim, balki butun jamiyat innovatsion taraqqiyot sari harakat qiladi [5].

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, dars jarayonida multimedia vositalaridan foydalanish zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Bu vositalar nafaqat o'qitish samarasini kuchaytiradi, balki har bir o'quvchining mustaqil izlanish, ijodiy fikrlash, axborotni qayta ishlash va o'z bilimini chuqurlashtirish ko'nikmalarini rivojlantiradi. O'qituvchining zamonaviy texnologiyalarni o'zlashtirishi, multimedia vositalarini dars jarayonida to'g'ri tanlashi va qo'llashi ta'lim sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Ta'lim sohasida olib borilayotgan islohotlar, innovatsiyalar va raqamli texnologiyalarning joriy qilinishi orqali dars jarayonining mazmuni boyiydi, o'quvchilar esa yangi bilimlarni ilg'or usullarda egallab boradi. Ta'lim va tarbiya jarayonida multimedia vositalari axborot madaniyatini va ijodkorlik salohiyatini oshirishga, zamonaviy jamiyat talablariga mos intellektual avlod yetishib chiqishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qodirov B. O'zbekistonda ta'lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, Toshkent, 2022.
2. Ergashev A. Pedagogik texnologiyalar asoslari, Toshkent, "Fan va texnologiya", 2021.
3. Sodiqova M. Raqamli pedagogika: ta'limda innovatsiyalar, Toshkent, 2023.
4. Qodirova D., Raxmatova B. Multimedia vositalari va ularning o'qitishda roli, Samarqand, 2020.
5. Xudoyberganova D. Zamonaviy dars texnologiyalari, Toshkent, 2021.
6. Karimova S. Axborot-ta'lim muhitida o'quvchilarning faoliyati, Toshkent, 2022.
7. Umarov I. O'zbekiston maktablarida AKTdan foydalanish, Andijon, 2021.